

MARICA GREGORIČEVA:

Slab tovariš.

Igra v enem dejanju.

Osebe: **Mati, Vinko, Justina, učitelj, učenci.**

Siromašna spalnica. Vinko leži bolan. Ob njem kleči mati. Vinko diha težko in se premika z obvezano glavo sedaj na to, sedaj na drugo stran.

Prvi prizor.

Mati, Vinko.

Mati: Ali ti je še hudo, dete moje?

Vinko (odpre oči in pokima).

Mati: Ali želiš vode?

Vinko: Da, da, mamica; silno me žeja.

Mati (mu skrbno prime glavo z levico, z drugo pa ga napaja): Bo že bolje, sinko!

Vinko: Čutim, da mi je treba umreti; oh, kako težko te pustim, mamica!

Mati: Ah, kaj še, srček! Še nekoliko dni ostaneš v postelji, in zopet bo veselje okolo tebe in mene.

Vinko: Nikoli več, mati. Nikoli več ne pojdem v šolo, nikoli več se ne bom igral s svojimi tovariši. O, zakaj te nisem slušal, mamica ljuba!

Mati: Ne razmišljaj sedaj o tem, Vinko, in počivaj! (Mu popravi odejo okolo glave).

Vinko (zaspi).

Mati: Zadremal je ubožec. In kako težko sope. Ko bi vsaj ne bilo nevarno. Zdravnik me je sicer zagotovil, da ozdravi; ali kdove, morda me je le tako potolažil, ker ume, kako čuti materino srce. Gorje, gorje meni, ako se mi dogodi še ta nesreča. Nisem li pretrpela dovolj? Moj Bog, moj Bog! (Zamisli se. Za nekoliko časa pogleda zopet k dečku, nato se ozre proti podobi na steni in sklene roke.) O, kraljica nebeška, usliši me, naj mi Vinko zopet okrevi. Ne zavrzi moje prošnje, da ne ostanem sama na svetu. Ah! (Klone zopet in se zamisli z rokami, sklenjenimi navzdol.)

Drugi prizor.

Prejšnja, Justina.

Justina (s košarico jajc in pomaranč): Dober dan, teta! Prinesla sem nekaj malega za Vinka. (Položi na mizo.) Slišala sem namreč, da je nevarno bolan.

Mati: Bolan, bolan! Napol mrtev je!

Justina: Pa saj sem ga še v nedeljo videla.

Mati: I, seveda! Saj je še predvčerajšnjim skakal zdrav okolo mene. A danes, poglej!

Justina (stopi k bolniku): Sedaj spi. Pa meni se zdi, da ni tako hudo, kakor pravijo ljudje. Dandanes ozdravijo zdravniki vsako bolezen. In prepričana sem, da jo prebije tudi Vinko, saj je bil krepak deček.

Mati: Hvala ti za tolažilne besede, Justina, ampak mojega srca se le malo dotaknejo; nikake nade nimam več.

Justina: Eh, no, nikar ne obupajte, tetka, da še vi ne obolite.

Mati (vstane, gre k omari in gleda po nji).

Justina: Kaj pa iščete, teta?

Mati: Gledam, ako je še kaj sveče za drevi. (Dobi sam svečnik.)

Vse je pogorelo, a druge nimam.

Justina: Ne skrbite, teta; takoj stečem v prodajalnico, da vam kupim novo.

Mati: No, pa le idi! Tu imaš deset vinarjev.

Justina (odide).

Vinko (se prebuja): Mama, mama moja!

Mati: Kako se počutiš, ljubi Vinko?

Vinko: Videl sem jih, mati, videl!

Mati: Koga neki, sinek?

Vinko: Cel kolobar zlatih angelčkov. (Posmeje se in hoče vstati.)

Mati (ga pridržuje): Oh!

Vinko: Tako ljubeznivo so gledali vame, po rajskih me vrtih vodili . . . kot bratec bi njih bil od rojstnega dne in vse so mi razkazovali.

Mati (zmaje žalostna z glavo): Oh!

Vinko: Glej, mati, glej! Že zopet so prišli, da me povedejo v nebesa! (Omahne).

Mati (prestrašena): Vinko!

Vinko (odpre oči): Mama . . . angelci . . .

Mati: O, mati mučenikova, usliši mojo molitev; izprosi mi to edino željo, to edino . . .

Vinko: Mati . . .

Mati: Preljubi moj otrok!

Vinko (dvigne glavo, omahne in izdihne).

Mati (si zakrije obraz in zajoka. Čez nekoliko zopet pogleda k bolniku in ga opazuje): Kaj, je li mogoče? Moj Vinko mrtev? Mrzel, hladen! O, jaz nesrečnica! Samo tebe sem imela na vsem prostranem svetu. Kaj hočem sedaj? Čemu še živeti? Za koga? Oh, jaz siromašnica! (Z iztegnjenimi rokami preko mrliča, z obrazom na postelji): Kako sem sedaj sirotna! . . .

Tretji prizor.

Prejšnji, angel.

(Izza stropa, nad zglovljem mrličevim, se pomika polagoma navzdol angel v beli obleki in s perutmi. Zroč proti materi, prostre roke, ki jih je imel prekrizane na prsih):

Tam gori ne solz ni in ne bolečin,

vse se veseli in raduje.

Vse polno je tamkaj nebeških milin,

med angelci Stvarnik kraljuje.

Ne plakaј, o, mati, prebóli gorje,
ki bridko srce ti razjeda . . .
Saj Vinko te čuje in gleda naté,
greni ga obupna beseda! —

(Polagoma se zopet odmika navzgor)

Mati (ki se je prebudila pred II. kitico, ga gleda osupnjeno): Ali se mi je sanjalo? Ali je bil res krilatec božji tukaj? Še se mi dozdeva, da čujem njegove blage besede, ki je hotel z njimi viliti tolažbo v moje krvaveče srce. Oh, ali kako naj ne jokam, kako ne, Vinko moj, ko sem vendar tako osamela? — Še ti si mi moral preminiti, ko si bil veselje mojega življenja, moje upanje. Ah, še ti, Vinko? (Zakrije si obraz.)

Justina (vstopi in položi svečo na mizo): Nikar ne jokajte, tetka! Bo že bolje!

Mati (zanika): Prekasno!

Justina: Kaj prekasno? (Pogleda k mrliču, ga prime za roko, potem objame mater): Siromašna moja teta! Pa nikar ne jokajte dalje; tako je bilo usojeno; solze ne predruгаčijo nesreče, ampak vam lahko škodijo, da resno obolite.

Mati: O, in četudi umrjem! Na svetu me nič več ne veseli!

Justina: Ne govorite tako, ljuba tetka, marveč vas prosim, idite v svojo posteljo, potrebni ste počitka.

Mati: Saj ne morem počivati, Justina!

Justina: Slušajte me, tetka draga, dovolj noči ste prebdeli in pre-jokali. (Spremi jo skozi vrata v drugo sobico in se takoj vrne.)

Četrty prizor.

Justina, učitelj in učenci.

Učitelj: Dober večer! Kako je z Vinkom?

Justina (ki je sedela na stolčku, vstane in pokaže z roko na posteljo).

Učitelj (se približa mrliču): Mrtev? Oh, ubogi deček; škoda ga je! Sicer bolje zanj, rešen je posvetnih nadlog. In kje je njegova mati?

Justina: K počitku sem jo spremila. Želite, da jo pokličem, gospod učitelj?

Učitelj: Nikar. Naj le počiva, da se umíri, ubožica. (Učencem) Le pogledjte ga, dečki, vaš tovariš je umrl. (Učenci ga gledajo, si šepetajo, nato molče obstoje.)

Justina: Ne boste se več igrali z njim.

Učitelj: Ali ste vi njegova sestra?

Justina: O, ne, gospod! Bratranka sem njegova.

Učitelj: Pa kako je prišlo do te nesreče? Meni ni še vse znano!

Justina: Zaradi opeklin je umrl, gospod. Veste, Vinko je bil sicer jako pameten deček, toda, naj v miru počiva, eno napako je vendarle imel! Živali je rad dražil.

Učitelj: A? In to ga je pogubilo?

Justina: Seveda, gospod učitelj!

Učitelj: No, ali poslušate dečki? Tukaj tiči nauk za vas! Le pripovedujte dalje, kako se je pripetilo!

Justina: Veste, gospod učitelj! Odkar se je Vinko začel bratiti s Štrbunkovim Matijem, se je ves predružačil.

Učitelj: Štrbunkov Matija? To je tisti, ki sem ga izključil iz šole zaradi njegove razposajenosti? Se li spominjate, dečki?

Učenci: Da, gospod učitelj!

Justina: Prav ste storili, gospod! Matija je najslabši iz cele vasi, in menda se ne motim, ako rečem, da ga spravijo v zapor, kakorhitro prestopi štirinajsto leto.

Učitelj: Gotovo ne bo drugače, ker je že sedaj popolnoma izprijen, zlasti ker ga starši nikoli ne kaznujejo! On navaja še drugo mladino le k hudemu.

Justina: In v nesrečo, kakor je našega Vinka.

Učitelj: Pa kako je bilo pravzaprav?

Učenec: Jaz sem bil navzoč, gospod!

Učitelj: No, pa razloži.

Učenec: Sedeli smo v travi in gledali na Vinkovega papirnatega zmaja, kako se je lepo dvignil v ozračje. In tedaj je prišel mlinarjev Matija ter prisedel k nam s sosedovim psičkom. Nato je pregovoril Vinka, da mu je prepustil vse papirne verige. Naposled je Vinko držal psa, Matija pa mu je zvezal papir okolo repa in ga prižgal z žigicami.

Učitelj: Kolika brezsrčnost, kakor da uboga živina ne občuti trpljenja. Oh!

Justina: Kdo bi si mislil to nekdanj od našega Vinka, ko se mu je še mravlja smilila.

Učitelj: Slaba tovarišija je najhujši strup, draga moja.

Justina: Pa kako se je Vinku vnela obleka?

Učenec: Pes je tekal semtertja in bolestno cvilil, Matija pa se je smejal. Nato je stekel pes v županov skedenj, ki je bil poln sena. Vinko je tekel za njim, da ga reši ognja, ker se mu je pes nazadnje smilil. A seno se je vnelo in vnela se je tudi Vinkova obleka, da so ga prenesli vsega opečenega domov.

Justina: Uboga žival pa je poginila v groznih bolečinah.

Učitelj: O, ti nesrečni Vinko! Vidite li sedaj, kam dovede človeka hudoben tovariš! Vinko vam bodi zgled! Ako bi bil slušal svojo mater, ki ga je svarila pred Matijevo družino in ako bi Vinko poslušal mene, kadar sem vas svaril pred trpinčenjem ubogih živali, bi danes ne ležal še na mrliškem odru. Tako pa ga je usoda bridko kaznovala.

Drug učenec: Toda večjo krivdo nosi Štrbunkov Matija, a njemu se ni nič zgodilo.

Učitelj: Le potrpi, dečko! Tudi njega se nekdanj dotakne kazen. Kakor nam pride na svetu poplačano vsako dobro delo, enako prejmemo zaslužen plačilo za vsako hudo delo ali krivico, ki jo komu prizadenemo, če prej ne,

celo v starosti. Vinko je umrl, in morda je bolje tako, zakaj kdo ve, na kako grešno pot bi ga bil spravil slab tovariš, ako bi se še dalje z njim družil. Matiji se sicer sedaj ni nič pripetilo, ali kdo ve, kaj ga doleti še v življenju? — Morda bo v poznejih letih, ko bo najmanj pričakoval, bridko trpel za vse grehe, ki jih je napravil. Zato, mili učenci, bodite dobri, ne storite nikomur hudega in se ne bratite nikoli s človekom, ki o njem spoznate, da bi vam utegnil biti slab tovariš.

Zavesa pade.

Sv. trije kralji.

*Pa je prišel Gašpar svet
in moško dejal je:
„Prišli smo v obiske spet,“
in zlata nam dal je.*

*In je prišel Baltazar
na kameli črni,
mire nam podal je v dar
v čašici srebrni.*

*Na konjiču privihral
Melhior bogati
ter kadila je podal
nam v posodi zlati.*

*Pa smo radostni bili
in smo se smejali
ter smo svete kralje tri
srčno pozdravljali.*

Rado Osvin.

M. P.:

Milki Čečevi.

Najboljši učenki v spomin.

Odloženi so roži kratki dnovi,
ki pride nanjo pomladanska slana,
al' v cvetju jo zapadejo snegovi ...

Prešeren.

Na kraških tleh si rasla, nežna cvetka! Razcvitala si se prečudno lepo, svojcem v srečo, nam vsem v veselje in ponos.

Pa je padla mrzla slana in Te je umorila! Nežno dušico Tvojo je spremil angel v boljšo domovino. Zate je to sreča; a nas, ki smo Te toliko nežno ljubili kot ljubimo nedolžne cvetke, ostavljaš v globoki srčni boli. Preveč Te ljubimo, nego da bi Te mogli z mirno dušo izgubiti in pozabiti. V bridkih solzah po Tebi nam je edina tolažba sladak spomin na krepostno mlado Tvoje življenje. In zategadelj ostaneš, Milka, vzor učenke, ostaneš nam vsem v neizbrisnem spominu! Spavaj sladko!